

กลวิธีการใช้ “เด็ก” สื่อแนวคิด ในกวีนิพนธ์ของคักดีสิริ มีสมสืบ

■ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล

บทนำ

คักดีสิริ มีสมสืบ เป็นกวีรุ่นใหม่ที่สร้างงานกวีนิพนธ์ได้อย่างประณีต และในบรรดางานกวีนิพนธ์ของเขานั้น **มือนั้นสีขาว** ได้รับการประกาศจากคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปีประเทศไทย ให้ได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ ก่อนหน้านี้ คักดีสิริ เคยมีผลงานรวมเล่มมาแล้ว ๒ ชุด ได้แก่ **ตุ๊กตารอยทราย** (๒๕๒๖) และ **คนลอยดาว** (๒๕๒๙) และหลังจากได้รับรางวัลซีไรต์แล้วก็มีผลงานกวีนิพนธ์ออกมาอีก ๒ เล่ม คือ **ก็พอใจอยาก จะรักให้นักหนา** และ **ตุ้เพลงลูกทุ่ง**

งานของคักดีสิริ มีสมสืบ แม้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็มีผู้อ่านรู้จักกันอย่างแพร่หลาย เหตุผลสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะงานกวีนิพนธ์ของคักดีสิริ มีวรรณศิลป์ที่ดูเรียบง่ายแตกต่างจากกวีร่วมสมัยอื่นๆ โดยเฉพาะในเรื่องฉันทลักษณ์ที่กวีพยายามสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ อันดัดแปลงปรับปรุงมาจากฉันทลักษณ์เดิม^๑ ดังที่คณะกรรมการตัดสินฯ ได้กล่าวไว้ในคำประกาศเกียรติคุณตอนหนึ่งว่า “คักดีสิริ มีสมสืบ สร้างสรรค์ฉันทลักษณ์อิสระขึ้นมาใหม่จากรูมร่ายของฉันทลักษณ์ไทยแต่เดิม มีรูปแบบเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับเนื้อหา คำที่สรรหามาใช้เป็นคำง่าย เรียงร้อยอย่างมีลีลาจังหวะ สร้างสำนวนทรงพลัง ให้จินตภาพเด่นชัด สื่อความคิดของกวี กระทบอารมณ์และเร้าความคิดของผู้อ่าน^๒...

กวีนิพนธ์ของคักดีสิริ มีสมสืบ โดยมากมัก ในกวีนิพนธ์เพราะ “เด็ก” เป็นตัวแทนของความ กล่าวถึงตัวละครเด็ก การที่คักดีสิรินิยมใช้ตัวละครเด็ก บริสุทธิ์ของจิตรวมถึงปัญญาอันจะช่วยให้มนุษย์พ้นทุกข์

^๑ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. **พุทธธรรมในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่**. หน้า ๗๕.

^๒ คักดีสิริ มีสมสืบ. **มือนั้นสีขาว**. ๒๕๓๕.

ด้วยเหตุนี้ ศักดิ์สิทธิ์จึงได้ประกาศว่า “มือที่สะอาดเท่านั้นจึงทำให้โลกสะอาดได้” สิ่งนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการให้ความสำคัญต่อเด็กของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ อย่างไรก็ตาม ในการใช้ตัวละครเด็กเพื่อสื่อความคิดในกวีนิพนธ์ของศักดิ์สิทธิ์ มีวิธีที่หลากหลายและน่าสนใจ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษานำมาศึกษาในครั้งนี้ โดยเลือกงานกวีนิพนธ์ของศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏกลวิธีการใช้ตัวละครเด็กในการสื่อความคิด ได้แก่เรื่อง **ตุ๊กตารอยทราย คนสอยดาว มือนั้นสีขาว และ ก็พอใจอยากจะรักให้หนักหนา**

กลวิธีการใช้พฤติกรรมของเด็กสื่อความคิด

ภาพของ “เด็ก” เป็นตัวแทนของความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตใจมนุษย์ จิตที่ยังไม่ได้รับการฉาบสีและตกแต่งให้ลึกลับและเปราะเป็อน สิ่งนี้จึงเป็นมูลเหตุ สำคัญที่ทำให้ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ นำมาเป็นกลวิธีในการนำเสนอแนวคิดในกวีนิพนธ์ของเขา การใช้ภาพของเด็กในการนำเสนอ จะช่วยให้มองเห็นความแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ได้ชัดเจนมากขึ้น เพราะผู้ใหญ่เป็นตัวแทนของโลกประสบการณ์และการมองสิ่งต่างๆ “ตามความเป็นจริง” ในขณะที่เด็กเป็นตัวแทนของโลกแห่งจินตนาการและความสวยงามที่ผู้ใหญ่มองไม่เห็นอีกต่อไป คนฉลาด (ผู้ใหญ่) มักยึดยึดสิ่งที่ยึดเชื่อให้แก่คนที่โงเขลา (เด็ก) กว่า ยืนเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบบเดียวกันให้กับคนทุกคน ยืนความนึกคิดและความหมายของชีวิตสำเร็จรูป ให้แก่ดวงวิญญาณทุกดวง ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนค้ำจุนความเชื่อมั่นของตนเอง เบื้องหลังที่ลึกที่สุดก็คือการเหยียวยาความป่วยไข้ภายในตน^๓ ดังนั้น ศักดิ์สิทธิ์จึงใช้ความเขลาของเด็กนี้เอง

มาสอนผู้ใหญ่ให้ “ฉลาด” มากขึ้น

จากการศึกษากวีนิพนธ์ของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ พบว่า กวีมีกลวิธีในการใช้ตัวละครเด็กสื่อแนวคิดในกวีนิพนธ์ ๓ ลักษณะดังนี้คือ

๑. กลวิธีการใช้พฤติกรรมของเด็กสื่อความคิด

พฤติกรรมของเด็กนั้นเป็นการกระทำที่ได้ใจด้วยความเสแสร้ง สิ่งที่กระทำลงไปคือความจริง ที่เกิดขึ้นในใจ หาได้เป็นการกระทำเพื่อตอบตา เสรีภาพทางความคิดของเด็กก่อให้เกิดการกระทำที่มีเสรีภาพตามมา การเรียนรู้พฤติกรรมของเด็กเป็นเสมือนการเรียนรู้ลึกลับอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการเรียนรู้ถึงวิญญาณอันอิสระที่จะรับรู้ “ด้านใน” ของชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง^๔

ศักดิ์สิทธิ์ได้นำเสนอพฤติกรรมของเด็กโดยเฉพาะเด็กในชนบท เพื่อสะท้อนแนวคิดต่อสังคมในแง่มุมต่างๆ กันออกไป โดยเขาจำลองโลกของความจริงลงมา โดยไม่ถูกจำกัดด้วยความจริงที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนจริงทุกระเบียดนิ้วเท่านั้น แต่ความเป็นจริงในบทกวีถูกซ่อนสัญลักษณ์ลงไปเป็นภาพที่ต่อเนื่องกัน ผสานเป็นสัดส่วนที่พอเหมาะระหว่าง “สิ่งที่เห็นด้วยตา” กับ “สิ่งที่รู้สึกได้ด้วยใจ” ศักดิ์สิทธิ์เข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กและความซุกซนของเด็กเป็นอย่างดี จากบทกวีของเขานั้นเราสามารถจำแนก พฤติกรรมของเด็กที่นำมาเสนอได้ในสองประการคือ

๑.๑ พฤติกรรมของเด็กกับตัวเองหรือเพื่อน

พฤติกรรมของเด็กกับตัวเองหรือเพื่อน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเด็กที่ค่อนข้างชัดเจน ทั้งนี้เพราะเมื่อเด็กได้มีโอกาสอยู่กับตนเองหรือเพื่อนก็ตาม เด็กก็จะได้อยู่ในโลกอีกโลกหนึ่งที่มีแต่ความสดใส จริงใจ

^๓ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ. (๒๕๓๔). **คนสอยดาว**. หน้าคำนำ.

^๔ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ. (๒๕๓๖). **ตุ๊กตารอยทราย**. หน้าคำนำ.

กลวิธีนี้ก็ให้นำมาใช้เพื่อที่จะเสนอให้ผู้ใหญ่ “ฉุกคิด” ถึง “ด้านใน” ของชีวิตที่แท้ ซึ่งที่จริงแล้วครั้งหนึ่งเขาก็เคยค้นพบ

ในบท “ต่อขา” ศักดิ์สิทธิ์เปรียบเทียบการเล่นของเด็กได้อย่างแยบคาย เจ้ากิ้งผู้เล่นต่อขาพยายามที่จะต่อขาให้สูง สูงพอที่จะสามารถถึงพวงดอกไม้ได้

เจ้ากิ้งเมื่อลากรดไม้
หาไม้ไผ่มาสองลำ
ดอกล้มตำทำขาต่อ
ต่อขาเดินไปต้อยต้อย
สองมือค่อยประคองขา
ขอต่อต่อให้ตีนยก
ตีนยกยกให้หัวสูง
หัวสูงสูงให้ตามแขน
แขนมองปองพวงดอกไม้
กรุ่นหอมย้อมยั่วใจ
ลอยเด่นเห็นวิไลอยู่ใกล้ตา
อยากจะได้ใครจะยื้อ
เปลลอละมือประคองขวา
คว่าดอกอยู่ไหวไหว
ตะกายเด็ดเกือบจะได้
ขาไม้ไผ่ล้มตึง
เจ้าหงายพียงนอนแผ่
ชี้แยร้องไม่หยุด
เจ้าแก้วรูดมาตรวจดู
ถอนหัวแห้วหมูมาถูทา ถูทา
แล้วเสกคาถาเพียงหาย เพียงหาย

(เมื่อนั้นสีขาว, หน้า ๒๐)

ในบทนี้คล้ายกับกวีจะบอกเป็นนัยว่า การยกตนขึ้นสู่ที่สูงที่ผู้ใหญ่มักทำกันโดยทั่วไปเพื่อหวังประโยชน์

สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ความโลภจะทำให้ร่วงตมาเร็วพลัน ล้มลงเหมือนกับเจ้ากิ้งที่ต้อง “ชี้แยร้องไม่หยุด” นับได้ว่าศักดิ์สิทธิ์นำพฤติกรรมการเล่นของเด็กมาใช้ในการสื่อแนวคิดนี้ได้อย่างแยบคายทีเดียว นอกจากนี้แล้วในบท “ถุงมือ” ศักดิ์สิทธิ์ใช้ถุงมือมาเป็นสิ่งสำคัญในบทนี้ กล่าวคือ ศักดิ์สิทธิ์กล่าวถึงมือของเด็กที่เปลือยเปล่า สะอาดบริสุทธิ์ปราศจากการครอบงำใดๆ เด็กคนนั้นพบถุงมือในกองขยะ และได้นำมาใส่

เดี๋ยวนี้มือใส่ถุงมือจับมือกัน
เปลี่ยนมือเปลี่ยนถุงพลันไม่ซ้ำถุง
มือใส่ถุงมืออนามัย
อุ่นเนื้อมิได้สัมผัสเนื้อ
น้ำมือมิได้เจอกับน้ำมือ
เกิดอะไรขึ้นหรือกับมือคน
มือเด็กเปลือยเปล่าสับสน
คู้คั้นไปตามประสา
ควานหาไปทุกแห่งหน
กองขยะมากลั่นคั่นรื้อ
พานพบถุงมือทิ้งแล้ว
ตื่นใจสวมใส่มือพลัน
มือนั้นถอดออกก็ง่ายตาย
จนมือหนูโตกว่านี้
จะถอดยากเต็มทีน้ำใจหาย

(เมื่อนั้นสีขาว, หน้า ๕๔)

การนำถุงมือมาใส่มือของเด็กนั้น เมื่อถอดออกก็ออกโดยง่ายตาย ต่างไปจากผู้ใหญ่ที่ถอดได้ยาก ทั้งนี้ด้วยเหตุว่า ในบางครั้งผู้ใหญ่เองก็ยังไม่รู้ว่าในมือของตนนั้นสวมถุงมืออยู่หรือไม่ อะไรคือความจริง อะไรคือความหลอกลวง ศักดิ์สิทธิ์เสนอแนวความคิดด้วยพฤติกรรมการเล่นของเด็กคนหนึ่งแล้วจบลงด้วย

การกล่าวว่าหากเด็กโตขึ้นดูมือนั้นจะถอดออกได้ยาก ซึ่งเป็นกลวิธีการใช้พฤติกรรมของเด็กที่มีกับ ตนเอง คือ เด็กอยู่เพียงลำพังมานำเสนอแนวคิดได้อย่างแยบยล

พฤติกรรมของเด็กที่มีต่อเพื่อนนี้ กวีนำมาใช้ในการสื่อความคิดเรื่องการมีเมตตาและน้ำใจของคนในสังคมปัจจุบัน ซึ่งศักดิ์สิทธิ์ได้เคยกล่าวไว้ว่า “...อุปสรรคที่แท้จริงอยู่ในจิตใจของมนุษย์ต่างหาก เพราะผู้มีโอกาสดีกว่าไม่เกื้อกูล ไม่เมตตาผู้มีโอกาสน้อยกว่า การสร้างคุณธรรมขึ้นในจิตใจนั้น มันสมองอันอัจฉริยะของมนุษย์ได้ละเลย...มองข้ามไปเสียแล้ว^๕...

๑.๒ พฤติกรรมของเด็กกับผู้ใหญ่

ความดีเด่นประการหนึ่งของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ ในงานกวีนิพนธ์ของเขาก็คือ การที่เขาพยายาม “เก็บตก” รายละเอียดของสิ่งที่คนโดยทั่วไปมองข้ามกันอยู่ โดยเขาจะพยายามชี้ให้เห็นด้วยความเปรียบที่คมคาย กลวิธีหนึ่งที่นำเสนอสิ่งนั้นก็คือการใช้พฤติกรรมของเด็กกับผู้ใหญ่ ศักดิ์สิทธิ์ มักพูดถึงโลกแห่งความสุขของเด็กที่ทาบเทียบกับโลกของผู้ใหญ่ที่กำลังเอื้อมมือไปจุดเด็กเข้ามาในดินแดนตน

บทกวี “รถด่วน” ศักดิ์สิทธิ์ได้เสนอภาพของพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่โดยใช้เป็นภาพที่ทาบเทียบกัน และมีใช้เพียงการชี้ให้เห็นว่าต่างกันอย่างไรเท่านั้น กวียังได้แฝงสารไว้ให้ผู้ใหญ่ถูกคิดถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อ “คู่เปรียบ” ซึ่งบทกวีนี้ได้กล่าวถึงการเล่นสนุกของเด็กที่จับเอวต่อกันเป็นขบวนรถไฟวิ่งลอดใต้แขน เพื่อนสองคนจับมือชูกันเป็นอุโมงค์

มือน้อยจับเอวน้อยต่อกันไป
มีมือหนึ่งมือใหญ่มาจับต่อ
มีเอวหนึ่งเอวใหญ่มาต่อจับ
มือเอยมือผู้ใหญ่ในฝูงเด็ก
อบอุ่นแก้มมือเล็กเล็กเสียนักแล้ว
ดูหรือมือผู้ใหญ่ในสมัยนี้
ถูกมือผีจูงไปเป็นแถวแถว
มือเล็กเล็กที่เล่นลากรถไฟ
รอมือผู้ใหญ่นำขบวน
ที่รีบเร่งผ่านเลยไม่เหลียวหัน
รถไฟสี่ขบวนนั้นมันรด่วน

(มือนั้นสีขาว, หน้า ๓๗)

จะเห็นได้ว่าเมื่อเด็กกำลังเล่นสนุกอยู่นั้นก็ได้มี “มือใหญ่” เข้ามาจับต่อด้วย โดยกวีได้เสียดสีผู้ใหญ่ไว้อย่างเฉียบคมว่า แทนที่มือของผู้ใหญ่นั้นจะสร้างความ “อบอุ่น” ให้แก่เด็ก แต่ทว่า “มือผู้ใหญ่สมัยนี้ ถูกมือผีจูงกันเป็นแถวแถว” ขบวนของผู้ใหญ่นั้นต่างไปจากขบวนของเด็กเสียแล้ว และการที่จะให้ผู้ใหญ่มานำขบวนของเด็กนั้นก็คงจะเป็นการรอที่ไร้จุดหมาย กล่าวคือผู้ใหญ่ส่วนใหญ่ในปัจจุบันมิได้มีจิตใจบริสุทธิ์ เช่นเด็ก ๆ แล้ว เพราะได้มีสิ่งต่าง ๆ มาชักจูงครอบงำมากมาย การที่จะให้ผู้ใหญ่กลับไปมีจิตใจเยี่ยงเด็ก ๆ นั้นคงจะเป็นเรื่องยากเต็มที

ในบทกวี “ตุ๊กตารอยทราย” นั้นก็ได้แสดงถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์ที่เป็น “คู่เปรียบ” ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่อีกเช่นกัน โดยใช้ตัวละครเด็กเป็นสำคัญ

^๕ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ. (๒๕๓๖). ตุ๊กตารอยทราย. หน้าคำนำ.

บทกวีข้างต้นนำเสนอภาพของเด็กที่มีความเป็นมิตรกับทุกคนได้อย่างง่าย ๆ เป็นการเปิดกว้างยอมรับของเด็ก ๆ โดยปราศจากปรากการใด ๆ และแม้ว่ารั้วลวดหนามถึงสามชั้นกันไว้ หากแต่เมื่อมิตรภาพเกิดขึ้นแล้ว ก็ทำให้ “สามวันรั้วโหว่เป็นช่อง หัววันหญ้าราบเป็นทาง สิบวันรั้วลวดหนามหาย” และเป็นผลให้ผู้ใหญ่ได้รู้จักกันและถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากมิตรภาพของเด็กในเบื้องต้น ศักดิ์สิทธิ์ใช้ความสดใสเปิดกว้างของเด็กนำมามิตรภาพมาสู่ผู้ใหญ่ในภายหลัง

๒. กลวิธีการใช้อารมณ์ของเด็กสื่อความคิด

อารมณ์เป็นสิ่งที่ผูกพันกับความคิดและสิ่งแวดล้อมที่เข้ามกระทบจิตใจ การแสดงออกซึ่งอารมณ์ของเด็กนั้นเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจน มิได้ถูกปิดบังด้วยการเสแสร้งเช่นเดียวกับจิตใจของผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่กวีเลือกใช้อารมณ์ของเด็กมาเป็นอีกกลวิธีหนึ่งในการสื่อแนวคิดกวีนิพนธ์ของเขา จากการศึกษาอารมณ์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของศักดิ์สิทธิ์พบว่า ศักดิ์สิทธิ์ใช้อารมณ์ของเด็กในการสื่อแนวคิดกวีนิพนธ์ซึ่งจำแนกได้ดังนี้คือ

๒.๑ การใช้อารมณ์ดีใจร่าเริง

อารมณ์ที่ร่าเริงดีใจของเด็กนั้น คือความเบิกบานอันบริสุทธิ์ ที่ศักดิ์สิทธิ์นำมาใช้เป็นกลวิธีสื่อแนวคิดในกวีนิพนธ์ของเขา ดังเช่นบทกวีบทหนึ่งใน “ตุ๊กตารอยทราย” ซึ่งกวีได้เสนอภาพของว่าวที่ลอยข้ามป่าย่างไป และมีเด็กหญิงคนหนึ่งเก็บได้ด้วยความคิดใจ

สูงสูงเหนือป่าย่าง
ว่าวใครสะบัดหาง
ตัวกลางโยกย้ายสายหัว

ตัวแดงว่าวไครนอนนิ่งนอนวัน
ว่าวไครตัวนั้นควงสว่างปานขาด
ลมพาลลอยข้ามป่าย่างไปสุดชะตากรรม
ชุดดำดำ ฮือฮือ
ประสานมือค่อยยกสะอื้นกระอัก
ลูกรักลอยคลั่งเป็นคว้น
ลำคว้นลอยข้ามป่าย่าง
เด็กหญิงชวานาดีใจ
เก็บจุฬาไครได้กลางทุ่ง
วังมุ้งชวนเพื่อนสู่ลาน
ผูกป่านต่อป่าน
คลายป่านวังปล่อยจุฬา
โผนทะยานสู่ฟ้ากว้างสูง
แสนสนุกแจ่มใส
อ้อมอ้อมใจนักเอย

(ตุ๊กตารอยทราย, หน้า ๒๙)

บทกวีข้างต้น กวีเปรียบว่าวเป็นเสมือนชีวิตว่าวที่ล่องลอยเล่นลมอยู่บนฟ้า ท่ามกลางว่าวอีกหลายตัว บางตัวก็โยกย้ายสายหัว ในขณะที่บางตัวสายป่านขาด ว่าวก็จะลอยไปตามลมและหายไปในที่สุด ชีวิตท่ามกลางความวุ่นวายเมื่อเกิดปัญหาและไม่สามารถแก้ไขได้ก็จะพบกับจุดจบของชีวิต เด็กสาวที่ดีใจร่าเริงหาว่าวไม่ว่าว่าวที่เธอเก็บได้นั้นเปรียบได้กับชีวิตหนึ่งชีวิต และหากเมื่อเธอเป็นผู้ใหญ่และพ่ายแพ้ต่ออุปสรรคเธอก็อาจเป็นเช่นว่าวตัวนี้ แม้ว่าศักดิ์สิทธิ์จะใช้ภาพของอารมณ์รื่นเริงของเด็กมาเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอแนวคิด แต่ก็นำเสนอในสิ่งที่ตรงข้าม คือความโศกเศร้าไว้ด้วย

๒.๒ การใช้อารมณ์เสียใจ

อารมณ์เสียใจเกิดจากความขัดแย้งและความสูญเสียในสิ่งที่คาดหวังให้เป็นแล้วไม่เป็นไปตามที่ใจหมาย ศักดิ์สิทธิ์ได้นำอารมณ์ความรู้สึกของเด็กที่

เป็นอารมณ์ของความเสียใจนี้ มาเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอแนวคิดกวีนิพนธ์ของเขาด้วย ในบท “เจ้าเปี้ยน้อย” ศักดิ์สิริใช้ความสนุกสนานของเด็กในการเล่นและท้ายที่สุดก็ตัดอารมณ์นั้นเข้าสู่ความเศร้าทันที

ควบกู้กับพีเท้าม้าก้านกล้วย
พลางฉวยก้านมะกอกมาส่องกล้อง
เขียนขยับขยับมาหาเพื่อนพ้อง
เล่นร้องตุ๊กตีกีฬาทำไม
เจ้าเปี้ยน้อยตอบว่ามาซื้อของ
แล้วยื่นเงินทองไปไม่ให้
“มาซื้อของ” “ของอะไร” “ของดอกไม้”
“ดอกอะไร” “ดอกจำปี” “ยังไม่มี”

ดอกเอยดอกจำปายังไม่มา
ว่าดอกบานบุรีไม่มีสี
ดอกกุหลาบยังไม่ทราบข่าวร้ายนี้
ดอกยี่โถโยยังไม่ทันโต
หอมกลิ่นชอนกลิ่นไชยมา
กำพร้าวแล้วเจ้ายี่โถ
สู้สะกดกลิ้งกลิ้งแล้วรำโฮ
เมื่อชัดความจากไอไต่ว่าพ่อตาย
ทิ้งม้าก้านกล้วยไว้กกกล้วย
น้ำตาที่คลอหน่วยก็สาดสาย
วังร่อนร่นร่วงหล่นอยู่เรียราย
มือไม้พายห่อไปปูเลงปูเลง

(คนสอยดาว, หน้า ๓๗)

ศักดิ์สิริใช้การเล่นของเด็กที่สร้างความสนุกสนานมาใช้คู่กับอารมณ์ความเศร้าของเด็ก โดยเขาใช้ “ดอกชอนกลิ่น” อันเป็นสัญลักษณ์ของงานศพมาเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อแนวคิดควบคู่ไปกับเด็กด้วย

๒.๓ การใช้อารมณ์กลัว

อารมณ์กลัวเป็นอีกอารมณ์หนึ่งที่ศักดิ์สิริใช้ในการสื่อแนวคิดในกวีนิพนธ์ โดยทั่วไปแล้วความกลัวเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ อาทิ ความกลัวอันเกิดจากการไม่รู้ ความกลัวที่เอาอย่างหรือทำตามผู้อื่นที่มาบอก ความกลัวที่เกิดจากประสบการณ์ของเด็กเอง หรือความกลัวที่เกิดจากญาติพี่น้อง บิดามารดา เป็นผู้สอนให้เด็กกลัว ศักดิ์สิริได้ดึงอารมณ์ความกลัวนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอแนวคิดในกวีนิพนธ์ ดังบทกวีบทหนึ่ง “ตุ๊กตารอยทราย” ที่สะท้อนให้เห็นถึงความกลัวของเด็กท่ามกลางความโศกเศร้าคร่ำครวญของผู้เป็นแม่

มีศพลอยมา
คนแห่ดูร้อยคน
คนหนึ่งดูร่อนรน ลนลาน
มองศพพิศดู
ปากสั่นเหวี่ยงดอกกหวั้น
ลองปลักพลิกดู
ปิดอกศพลรอยลัก
ตืออกชกตน
กอดดอกกะอึกกระอึก
มีเด็กร้องจ้าเรียกหาคุณแม่
มาส่งแล้วเจ้า แม่หนูโง่งนั้น
กอดศพครวญคร่ำ
โอดอยู่พริ้มพริ้วพรรณนา

เด็กกอดคุณแม่
โอบกอดพลงจ้อเจรจา
โอบกอดพลงจ้อเจรจา เด็กเอย

(ตุ๊กตารอยทราย, หน้า ๔๓)

ศักดิ์สิริเสนอภาพความกลัวของเด็กด้วยการให้มีศพลอยน้ำมา ซึ่งศพนั้นอาจเป็นพ่อของเด็กเองก็ได้ แม่ของเด็กกอดศพคร่ำครวญ ไม่ซำก็มีเสียงเด็กร้องไห้หาแม่ ตามธรรมดาเด็กน่าจะร้องเพราะตกใจกลัวศพ หากแต่เมื่อเด็กพบแม่แล้วก็พูดไปเรื่อยโดยหาได้มีความกลัวศพที่อยู่ตรงหน้านั้นไม่ ความกลัวของเด็กจึงมิได้เกิดขึ้นจากสิ่งภายนอกคือ “ศพ” หากแต่เกิดจากสิ่งที่อยู่ภายใน คือ กลัวที่จะอยู่คนเดียว ศักดิ์สิรินำอารมณ์กลัวของเด็กมาใช้เป็นกลวิธีสื่อแนวคิดเพื่อที่จะสื่อว่า เมื่อใดที่เกิดความรู้สึกหวาดกลัวเมื่ออยู่ลำพัง หากมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความกลัว นั้นก็จะบรรเทาเบาบางไปได้

๒.๔ การใช้อารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด

อารมณ์โกรธหรือหงุดหงิดนี้เป็นลักษณะของความผิดหวังจากสิ่งที่คาดหวังไว้ ทำให้อารมณ์ไม่ปกติ เกิดความไม่พอใจในการกระทำของผู้อื่นและตัวเอง อารมณ์โกรธของเด็กเป็นการโกรธที่ไม่รุนแรง เป็นลักษณะ “โกรธง่าย หายเร็ว” ศักดิ์สิริ ได้แสดงแนวคิดนี้อย่างชัดเจนในบทกวี “เสียงหัวเราะร่ำไห้ในโลกหล้า”

พี่หัวร่อน้องไม่ท้อหัวร่อแข่ง
ถึงท้องคัดท้องแข็งกันงอหาย
สลบร่ำให้เราทุรนทุราย
.....แล้วพี่น้องสองฝ่ายก็แตกกัน
พี่ว่าเสียงหัวร่อลี้ยงใหญ่
น้องว่าเสียงร่ำไห้โลกสนั่น
แล้วทั้งคู่ตะเบ็งแข่งตะแบงกัน
ต่างแผดยั่วหัวเราะลั่น ร่ำไห้โฮ
เอาชนะคะคานกันฉันดั่งกว่า
ไม่ลดราวาคอกออกโทโส

ฟ้าสะท้อนเดือนสะท้อนพาลพาลี
ชวนดาวหลบผลุบโผล่คงรำคาญ
(ก็พอใจอยากจะรักให้นักหนา, หน้า ๑๖)

ศักดิ์สิริได้นำเสนอภาพของเด็กพี่น้องสองคนที่ทะเลาะกัน เพราะแข่งกันในเรื่องต่าง ๆ เดี่ยวก็โกรธเดี่ยวก็ดี อันเป็นธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของเด็ก กวีใช้อารมณ์โกรธของเด็กมานำเสนอ เพื่อให้ผู้ใหญ่รู้จักผ่อนคลายที่ดูมานะให้ลดน้อยลงไปบ้าง

ในบทกวี “รถไฟตกราง” ศักดิ์สิริได้กล่าวถึงเด็กชายคนหนึ่งที่กำลังติดตามตุ๊กตาสีที่เขาเรียกว่า “รถไฟ” จนลืมที่จะไปตลาดให้แม่ ทั้งยังทำเงินหาย ในที่สุดก็โทษรถไฟนั้น

โหยหวนหูดหูดรถไฟ
จุดหมายอยู่ไหนในโลกกว้าง
ผ่านทะเลทรายอันคลื่นจัด
ลงสู่หุบเหวลึกต่ำ
เรื่อยลอดอุโมงค์อันมืดอับ
เร่งเครื่องเคลื่อนขึ้นเขาชัน
สูงสุดพันความมอญุ่น
ลมแรงกระทบกระเทือน
ประคองเรียงเคียงผาสูง
เด็กน้อยยอของยอ
โหยงยอตามตุ๊กตารไฟ
นึกได้แม่ใช้ไปซื้อข้าวสาร
เอาไม้เขี่ยเล่นเขี่ยล้อ
รถไฟงอเป็น อ.อ่าง
ตลาดเข้าจอบแจจอบแจ
แบมือฝ่าขึ้นว่างเปล่า
ตลิ่งลานความกระเป๋าควนควน
นิ้วชี้พบพานรอยขาด

ตระหนกอกเต้นเหวี่ยงเหวี่ยง
 เหวระยำแท้แม่ตีตาย
 ฉันทำความอ้อมหายไปหลายมือ
 ชัดช่องแค้นเคืองจับใจ
 เด็กน้อยกลับไป
 กระเทียมรถไฟจนแหลกเหลว

(คนสอยดาว, หน้า ๑๒)

ศักดิ์สิทธิ์เข้าใจถึงความรู้สึกอยากรู้อยากเห็นและความสนุกชุกชอนของเด็กจนก่อเป็นอารมณ์โกรธแบบเด็ก ๆ และพร้อมกันนั้นเขาก็สะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของชนชั้นล่างไว้อย่างแหลมคมด้วย ในคำกลอนที่ว่า “ฉันทำความอ้อมหายไปหลายมือ” นอกจากนี้แล้วศักดิ์สิทธิ์ยังใช้สัญลักษณ์ “รถไฟ” ที่ดูเหมือนจะกินความกว้าง แต่กลับเล็กแคบแค่ “กึ่งกึ่ง” เท่านั้น เพราะเมื่อ “เอาไม้เขี่ยเล่นเขี่ยล้อ รถไฟงอเป็น อ.อ่าง” อารมณ์โกรธของเด็กนี้ กวีต้องการที่จะให้ผู้ใหญ่ฉุกคิดไว้ในความผิดนั้นไม่ควรไปโทษผู้อื่นดังเช่นที่เด็กโทษว่าเป็นความผิดของรถไฟ

๓. กลวิธีการใช้ความคิดของเด็กสื่อความคิด

ความคิดของเด็กนั้นเป็นความคิดที่เต็มไปด้วยจินตนาการ และความสนใจใคร่รู้ ท่ามกลางชีวิตที่มีประสบการณ์เพียงน้อยนิดย่อมทำให้เกิดคำถามต่างๆ มากมายว่า สิ่งนี้คืออะไร สิ่งนั้นคืออะไร สิ่งนั้นเป็นอะไร กระนั้นก็ดี สิ่งหนึ่งที่จะทำให้เขาเป็นผู้รู้และสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ ได้แทนที่จะเป็นผู้ตั้งคำถาม นั่นคือ การสร้างโลกใหม่ขึ้นมา โลกของเด็กจะต่างจากโลกของผู้ใหญ่ ความคิดอันบริสุทธิ์ทำให้เกิดโลกที่งดงามและประณีต ด้วยเหตุนี้ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ จึงพยายามที่จะใช้ความคิดของเด็กเป็นสะพานทอดไปสู่ความคิดของผู้ใหญ่อีกทอดหนึ่ง จากการศึกษาทวิ

นิพนธ์ของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ พบว่า เขาได้ใช้กลวิธีการใช้ความคิดของเด็กเพื่อสื่อความคิดในกวีนิพนธ์ของเขาโดยสามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ

๓.๑ จินตนาการสื่อความคิด

จินตนาการของเด็กเป็นจินตนาการที่กว้างไกลหาอาณาเขตมิได้ และด้วยสายตาแบบเด็ก ๆ ประกอบกับจินตนาการอันล้ำลึกแบบเด็ก จึงสามารถนำมา “สะกิดใจ” ผู้ใหญ่ได้ จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ศักดิ์สิทธิ์นำเอากลวิธีนี้มาใช้

ในบทกวี “เปลี่ยน” เสนอภาพการเล่นของเด็กที่แทนสิ่งนั้นว่าเป็นสิ่งนี้ แทนของที่มีอยู่ ให้เป็นสิ่งที่มี ผู้ใหญ่มี ดังเช่นปืนไม้ที่นำมาใช้เล่นกัน

เด็กโกรธกันซูโป่ง
 พันชั่วโมงตีกันพลันซูก้อย
 เด็กโตแกล้งเด็กน้อยจนร้องไห้
 กลับบ้านฟ้องพ่อ ลูกเจ็บใจ
 นั้นเป็นเพียงปืนไม้พ่อไม่รู้
 พ่อมาเคืองแทนแค้นซู
 เข้ารวบ้องหูเจ้าตัวแกล้ง
 แล้วแยงหักปืนไม้ที่เด็กยิง
 ไม่รู้ว่าปืนไม้ที่หักทิ้ง
 เขาเห็นเป็นปืนจริง จริงจริงแล้ว
 นั้นมือเขาเริ่มเติบโตใหญ่
 เห็นปืนจริงเป็นปืนไม้สนุกมือ
 แค้นเคืองที่คุณปลุกไว้
 ได้เปลี่ยนเป็นไม้ที่เขาถือ

(เมื่อนั้นสีขาว, หน้า ๑๙)

ภาพที่ปรากฏชัดในบทกวีบทนี้คือ ความแตกต่างระหว่างโลกอันเต็มไปด้วยจินตนาการของเด็ก กับโลก

แห่งความเป็นจริงของผู้ใหญ่ในโลกของเด็กนั้น “ปิ่นไม้” คือปิ่นจริง ที่เที่ยวยิงใครต่อใครได้ โดยมี “ยาริเศษ” ที่ช่วยให้ “คนตาย” ฟิ้นคืนชีพขึ้นมาได้ ในทางตรงกันข้าม โลกของผู้ใหญ่เป็นโลกที่สภาพเช่นนี้เป็นเพียงความเพ้อฝันและความไร้เดียงสาของเด็ก “พ่อ” ในบทกวีนี้ หารู้ไม่ว่าปิ่นที่เด็กเล่นเป็นเพียงปิ่นไม้ที่ใช้เล่นกันเพื่อความสนุก กลับคิดไปว่าลูกของตนถูกกลั่นแกล้งจนเกิดความเจ็บแค้น การลงโทษเด็กที่ไปแกล้งลูกของตนจึงเป็นการทำลายโลกแห่งความฝันของเด็กลงอย่างสิ้นเชิง ศักดิ์สิทธิ์ใช้กลวิธีนี้เพื่อที่จะสะท้อนให้ผู้ใหญ่เห็นว่า เด็กมักมองเห็นในสิ่งที่ผู้ใหญ่มองไม่เห็น เด็กเห็นความเป็นจริงอื่นที่มีใช้เพียงแค่ความเป็นจริงที่พิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออนุมานได้ด้วยเหตุผล

ในบทกวี “ข้าวเกรียบ” ศักดิ์สิทธิ์ก็ได้ใช้กลวิธีในการใช้ความคิดจินตนาการของเด็ก สื่อแนวคิดในกวีนิพนธ์ เขาได้บรรยายภาพของเด็กที่อยากกินขนมที่หญิงชราบิ๊งขาย แต่เด็กมีเพียง “เงินใบไม้” ที่ไม่อาจซื้ออะไรได้ แม้กระนั้นหญิงชราก็แสดงความเมตตาโดยให้ “ข้าวเกรียบ” แก่หนูน้อยไปเปล่า ๆ ด้วยความอึ้งใจเป็นสุข

ข้าวเกรียบหอมกรุ่นคุณยายนั่งบิ๊ง
มือหนูซุ่มเหงือก้าเงินแน่นิ่ง
ไม่ใช่เงินจริงเป็นเงินใบไม้
ใช้ซื้อไม่ได้ทรอกหนูเอ๋ย
สงสารเจ้าเอาเถิดยายให้
หนูเก็บเงินใบไม้
ไว้ซื้อขนมดินขนมทรายเถิดนะหนูเอ๋ย
แหงนสูงสูฟ้ามิใช่ฝัน
ยังมีข้าวเกรียบดวงจันทร์
ที่ไม่ต้องซื้อขายกันตอกนะเจ้าทราชมเขย

(เมื่อนั้นสี่ขาว, หน้า ๒๖)

การใช้จินตนาการของเด็กผ่านบทกวีนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความสนใจของเด็กน้อยและความอ่อนโยนเมตตาของหญิงชราได้อย่างกลมกลืน การใช้กลวิธีนี้ของกวี ก็เพื่อจะแสดงคติธรรมอันน่าประทับใจว่าในโลกแห่งความเป็นจริงนี้ก็ยังคงมีสิ่งที่ไม่ต้องซื้อขายหากมนุษย์อยู่ด้วยความรักและเมตตาต่อกัน

จินตนาการอันบริสุทธิ์ของเด็กนี้ ศักดิ์สิทธิ์นำมาเป็นกลวิธีในการสื่อแนวคิดในเชิงเสียดสีและให้คติธรรมโดยเสียดสีในเชิงที่ว่า ในสังคมปัจจุบันมีการแสวงสรวงเป็นการใส่หน้ากากเข้าหากัน ในขณะเดียวกันก็ได้แสดงคติธรรมที่เกี่ยวกับอารมณ์ของมนุษย์ด้วย

๓.๒ ความสงสัยสื่อความคิด

ด้วยประสบการณ์อันน้อยนิดของเด็กจึงก่อให้เกิดความสงสัย คำถามของเด็กจะช่วยสะกิดให้ผู้ใหญ่ได้ไม่น้อย เพราะคำถามเหล่านั้น หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง หาได้เป็นเพียงคำถามไม่ หากแต่เป็นคำตอบในตัวด้วย เป็นการตอบการกระทำของผู้ใหญ่ด้วยนั่นเอง

ในบทกวี “ว่างไม่ว่าง” ศักดิ์สิทธิ์เสนอภาพของเด็กชายกับตาที่กำลัง “หลับตาแต่ว่าตื่น” อยู่ซึ่งเด็กคิดว่าตาไม่ได้ทำอะไร ทำไมจึงไม่ยอมทำว่าวให้ตามสัญญา

คุณตานั่ง “หลับตาแต่ว่าตื่น”
ท่านไม่ยิ้มแต่หน้าชื่นอยู่เหลือหลาย
ดูคล้ายไม่หายใจแต่ไม่ตาย
ขณะจิตคิดถึงยายบ้างไหมตา
ถ้าคุณตาหลับ ต้องสับหงก
หลับอย่างไรไม่ใช่นกนี่ตาจ๋า
หลานโบกมือไหวไหวอยู่ไปมา
ตายังนั่งหลับตาไม่ไหวติง

เอามือรองไม่ให้ถูกจุมูกตา
ลมหายใจไหลช้านากล้วยิ่ง
คล้ายตาหยุดหายใจไปจริงจัง
ตกตี่มดิ่งตี่มด่ำลงล้าลึก

อยากให้ตามาสมิตามาตอนนี้
ดูไม่มีท่าทีจะดุคดิก
หลานมาเยี่ยมเยี่ยมเพี้ยมชลูกอยู่กุกักกัก
ตาไม่ยอมขยุกขยิกถักนิตน้อย

ไหนดว่าตาว่าถ้า “ว่าง” จะทำว่า
ว่าวปักเป้าทางยาวยาวถ่วงพู่ห้อย
ว่าวคนอื่นเขาขึ้นสวรรค์ประชันลอย
ให้หลานคอยจนลมหมด อดเล่นกัน

(ก็พอใจอยากจะรักให้หนักหนา, หน้า ๒๐)

บทกวีข้างต้นนี้ใช้ความสงสัยของเด็กประกอบกับการเล่นคำในการเสนอแนวคิดในกวีนิพนธ์ การที่เด็กบอกว่า ตากำลังหลับตาแต่ว่าตื่น นั้น คำว่า “ตื่น” ในที่นี้คือ ตื่นในธรรม ตื่นในความจริง ตื่นจากโลกมายา รับรู้ความเป็นจริงแล้วไม่ตกอยู่ภายใต้ความคิดอันชั่ว นอกจากนี้ยังเล่นคำว่า “ว่าง ไม่ว่าง” ด้วย การกระทำของตาดูแล้วคล้ายกำลังนั่งสมาธิอยู่ เป็นการแสดงความว่างของจิต ไม่ใช่ความว่างที่ว่างจากการงานทั้งปวงตามความคิดของผู้เป็นหลาน

บทกวี “เมล็ดน้อย” แสดงความสงสัยของเด็กว่า เมื่อกินเมล็ดแมงลักแล้วรอให้น้ำฝนลงไปปาก เมล็ดแมงลักจะงอกเป็นต้นหรือไม่

ปรอยปรอยฝอยฝนหล่นมาแล้ว
พวกจอมแก่นเล่นแก้วดีใจแสน
เที่ยวแกะเมล็ด หวานมั่วไปทั่วแดน
เจอฝักแคเจ้าก็แค้นให้ฝักคาย

โดนฝนหน้อยฝักต้อยตึ่งก็แตกตัว
กระถินทั่วแก่กรอบนั้นแกะง่าย
ฝักคางปริเมล็ดปลงลงง่ายตาย
ดินขยับอกขยายฝิ่งพายรอ

เจ้านกน้อยกลืนเมล็ดแมงลักแล้ว
แหงนหน้าตาแป้วอ้าปากหวอ
อ้าคางคอยหยาดฝนหล่นลงคอ
แล้ววิ่งปรือหัวร่อรวนระเริงไป

(คำคืนดึกคืนนั่งตริกรตรอง เมล็ดน้อยอยู่ในท้องจะ
งอกไหม)

(ก็อยากจะรักให้หนักหนา, หน้า ๑๐๘)

ความสงสัยอันบริสุทธิ์ของเด็กนี้ ศักดิ์สิทธิ์นำมาใช้เป็นกลวิธีหนึ่งในการเสนอแนวคิดในกวีนิพนธ์ของเขา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติเช่นเดียวกับดิน ดังนั้น การที่เมล็ดแมงลักลงไปอยู่ในท้องและรับน้ำฝนเหมือนกัน ต้นแมงลักก็อาจจะงอกขึ้นมาก็ได้

บทสรุป

ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ นิยมใช้ตัวละครเด็กในกวีนิพนธ์ของเขา เพราะ “เด็ก” เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ของจิตรวมถึงปัญญา อันจะช่วยให้มนุษย์พ้นทุกข์ ภาพของเด็กเป็นตัวแทนของความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตใจมนุษย์ จึงเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ศักดิ์สิทธิ์นำมาเป็นกลวิธีในการเสนอแนวคิดในกวีนิพนธ์

การใช้เด็กในบทกวีของศักดิ์สิทธิ์ ช่วยให้มองเห็นความแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะผู้ใหญ่เป็นตัวแทนของโลกประสพการณ์และการมองสิ่งต่างๆ “ตามความเป็นจริง” ในขณะที่เด็ก

เป็นตัวแทนของโลกแห่งจินตนาการและความสวยงามที่ผู้ใหญ่มองไม่เห็นอีกต่อไป กลวิธีการใช้ตัวละครเด็กในการสื่อแนวคิดของศักดิ์สิทธิ์ จึงนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างหนึ่งของเขาที่น่าสนใจ ประกอบกับภาษาที่เรียบง่ายแต่เฉียบคม จึงทำให้วีนิพนธ์ของศักดิ์สิทธิ์ยังคงได้รับความนิยมอยู่เป็นนิตย์

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ Writer Magazine. (๒๕๓๕). “อีกครั้งกับกวีซีไรท์ ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ.” *Writer Magazine*. ๑ (๓) ธันวาคม ๒๕๓๕.
- กุสุมา รัชชมนี. (๒๕๓๑). “มีอะไรในกวีนิพนธ์ : คำตอบจากมือนั้นสีขาว”. *๑๕ ปีซีไรต์*. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (๒๕๓๑). “มีมือนั้นสีขาว กวีนิพนธ์ซีไรท์ปี ๒๕๓๕”. *๑๕ ปีซีไรต์*. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย.
- ดอกไม้ดำ. (นามแฝง). (๒๕๒๔). “คนสอยดาว บทกวีของความหมายแห่งชีวิตอันโยน.” *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. ๓๑ (๔๙) พฤษภาคม ๒๕๒๔.
- ไพลิน รุ่งรัตน์. (๒๕๓๒). “นัดพบศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ”. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. ๓๖ (๑๕) กันยายน ๒๕๓๒.
- ผกา ลัดยธรรม. (๒๕๔๐). *สุขภาพจิตเด็ก*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุพงศ์ คงจันทร์. (๒๕๔๑). “ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ : เราเป็นแค่หัวปลวก”. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. ๕๕ (๒๓) ธันวาคม ๒๕๔๑.
- มานิช ดินลานสกุล. (๒๕๔๒). “ยุคสมัยของกวีนิพนธ์กับการตีความมองผ่านกวีนิพนธ์รางวัลซีไรท์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ - พ.ศ. ๒๕๔๑.” *วารสารปาริชาติ*. ๑๑ (๒) ตุลาคม ๒๕๔๑ - มีนาคม ๒๕๔๒.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (๒๕๔๔). *พุทธธรรมในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี วีระวงศ์ และคนอื่น ๆ. (๒๕๔๑). *รายงานการวิจัยเรื่องกวีนิพนธ์ในฐานะพลังทางปัญญาของคนร่วมสมัย : ประสพการณ์จากวรรณคดีไทย อังกฤษ เยอรมัน (เล่มที่ ๒) บทวิเคราะห์และสารนิพนธ์กวีนิพนธ์ไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย.
- โลร์จิจ์ หงศ์ลดาธรมภ์. (๒๕๓๖). “บทใคร่ครวญวรรณคดีและปรัชญาเมื่ออ่านมือนั้นสีขาว” *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*. ๑๐ (๒) ธันวาคม ๒๕๓๖.
- ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ. (๒๕๓๔). *คนสอยดาว*. กรุงเทพฯ : สายส่งศึกษิต.
- _____. (๒๕๔๓). *ตู้เพลงลูกทุ่ง*. กรุงเทพฯ : แพรวสำนักพิมพ์.
- _____. (๒๕๓๖). *ตุ๊กตาทราย*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เกี้ยวก้อย.
- _____. (๒๕๓๕). *มือนั้นสีขาว*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ย่อมหนังสือ.